ԱՐԵՎԱԾ

7 ՏԱՐԻ — ՀԱՆԴԻՍ — 18 ՅՈՒՆԻՍ

№ 204 — ԵԱՌԱԹԱԿԱՆ — 1863

Ինչ որ Խմբագրութեան և Տնօրէնութեան կը վերաբերի պէտք է ուղղել առ ԱՒՐԱՀԱՄ Գ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ. Մեծ Նոր—Խանի դուռը. Թիւ 2. ՄԵԳՈՒ ի գրասենեակը: — Անվճար նամակ կամ ծրար կը մերժուի:

Օրագիրը ամեն շաբթու երեքշաբթի օրերը կը հրատարակվի:

Գին տարեկան 120 ղուռուշ արծաթ. — վ հեցամեայ 70. — Եռամեայ 40. — մեկ թիւը 4 ղուռուշ. գուրս խրկուած Օրագրոց ճամբու ծախքը ընդունողին վրայ է. — Ծանուցման տողը 1 ղուռուշ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆՔ ԿԸՆԴՈՒՆՈՂԻՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ Օրագրոյս գրասենեակը, Մեծ—Նոր—Խանի վերի դուռը Թիւ 2:

ՋՄԻՒՆԻԱ Տեարց Աւետիքեան եղբարց վաճառատունը և ԾԱՂԻԿ Հանդէսին գրասենեակը: ՏՐԱԻԶՈՆ՝ — Խաչատուր ազա Էլմասեանի գրասենեակը: ԹԷՒՐՏԱՂ Յարութիւն ազա Պ. Ճամճեան: ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ Պ. Հաճի Յակոբ Նազարէթեան

ԱԶԳԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՐԶԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿՆ ԵՒ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայը երկար տարիներ նեղուելէն, հալըստահարուելէն... եաքը զգայ եւ ճանչցաւ բան բառականին իր պարտաւորութիւնը. ջանայ, աշխատեցաւ եւ զբաղինք... Թալվինց. վերջապէս Օսմանեան հզօր Տէրութեան մարդասիրական չնորհիւ Սահմանադրութեան մը աէր եղաւ:

Այսուհետեւ իր միակ յոյսը անոր վրայ է. գրեթէ իր երջանկութիւնն ու յառաջդիմութիւնը անկէ կախում ունի: Այս յաւուր կ'ապասէ Հայը... երանի թէ անարգուին չըլլար:

Հայը հին կեանքէ նոր կեանքի մը, եւ հին վարչութենէ նոր եւ յաջողէ վարչութեան մը լրջ թէ փոխադրեցաւ: Իր չնորհակալութիւնը հրապարակաւ յայտնեց. ուրախացաւ, բերկրեցաւ, լռեցաւ, խայտաց, երգեց, աղաղակեց, եւ կեցցէներու աղաղակներով Վսեմութեան ախոնքը թնտացուց, ան յոյսով՝ որ ալ այսուհետեւ բարի ու երջանիկ ժամեր պիտի վայելէ, հակոյաքայլ յառաջադիմութեան մէջ պիտի ըլլայ. անհաւոյ իրաւունքը արդարութեամբ պիտի պաշտպանուի. մեկ խօսքով այն սեւ ու տխուր օրերը Հայկեան հորիզոնէն հալածական եղած, միայն արդարութիւնն ու իրաւունքը պիտի թագաւորեն այլ եւս ճնշեալ Հայոց վրայ...:

Այո՛, մենք եւս այս յոյսը ունինք, եւ հ'ապասենք... բայց առանց օրինաւոր չանքի եւ աշխատութեան, եւ անոր անմիջական էութեանը կից եղող տարրներն ունենալու, եւ առանց բարի եւ յաւստիւ սրտիւնք մը ձեռք ձգելու, այն յոյսը չոր ու տղայ նման մեզ խաբելէն ուրիշ բանի չծառայէր:

Հայեր, կերանք, խմեցինք եւ ուրախացանք, այսուհետեւ գործելու ժամանակ է. քիչ մ'ալ մեր աչքերը եւ մեր ուշադրութիւնը մեր ներկայ եւ ապագայ վիճակին վրայ դարձնենք եւ տեսնենք թէ մեր արդի Սահմանադրական վիճակը՝ առաջինէն ինչ բանով պիտի տարբերի. եւ թէ առ Սահմանադրական կացութիւնը յառաջացնելու եւ լուացնելու ուրիշ ինչ օգտակար միջոցներու կարօտութիւն ունինք...:

Սահմանադրութիւնը ինքնին ոչ երբէք զօրութիւն ունի բան մը գործադրելու. այ նոր գործադրութիւնը աղպատեր, օրինագէտ եւ արդարասէր գործադիրներէ կախում ունի. եթէ չկան այնպիսի անձեր... Հայոց առաջին անսահմանադրական կացութենէն ինչ տարբերութիւն պիտի ունենայ արդի սահմանադրական կացութիւնը: Առջի առեններըը՝ այսինքն անսահմանադրական առնը, երբ դատ մը ներկայանար Գերագոյն կամ Կրօնական ժողովներուն, իրաւանց եւ արդարութեան պաշտպանութիւնը ժողովականաց խղճէն կախում ունէր: Եթէ դատ

մը իսկական պահանջումը ժողովականներէն մէկուն խղճին դիմաց, արդարութեամբ կը պահուէր, իսկ եթէ ոչ՝ անոր հակառակը կը կ՚ըլլար. որուն փաստերան եւ թարգմանն կը կայնէին արդարասէր թերթերը, որք անվիճապէս կ՚ընդունէին իրենց դատապարտութեան . . . դրոշմը. եւ դատն աղաղակներ կը բղխէին ընդհանուր անկիւններէ. Մեղուն վերնայ, Ծաղիկը խափանուի, Թերթերը թառամին եւայլն ըսելով: Սակայն այժմ առ Սահմանադրական կացութեան մէջ երբ ընդդէմ իրաւանց դատ մը առնուի . . . յայտնի է որ՝ Սահմանադրութիւնն ինքնին ձայն մը հանելու կարողութիւնը չունի. ուրեմն ոմն պիտի ըլլայ այն կէտին վրայ իրաւամբ ճառող եւ ճշմարտութիւնն երեւան հանող, եթէ ոչ՝ բոլոր իրաւաբեր ժողովրդոյ բերանը, որ ըսել է առաջինէն առաւել դատչելները, պատասխանը պիտի ըլլայ, օրէնքի դէմ է եւայլն ըսելով. մանաւանդ եթէ արդի վարչութեան ընդհէն արդարասէր, աղատախոս եւ բուն իսկ ժողովրդեան բերանն ու թարգմանը եղած թերթերը արեւապիրկ եղած ըլլան: Քանի՛ քանի՛ որ Հաստատակութեան կողմէն իրաւաբեր լրագիր կայ, գրկողութեան առեն հաստատակութեան ձայները հոն կ՚առիթուին ուանոր միջոցով կը խօսին. իսկ երբ չգտնուի այնպիսի լրագիր մը, ան առեն ի հարկէ հաստատակութեան մէջ առնէ կողմէ խառն ի խուռն բազմութիւնք, աղաղակներ եւ դանդատանաց ձայներ պակաս պիտի չըլլան:

Այս բնական է եւ ընդհանուր աշխարհի մէջ փորձառութեամբ ապացուած է. վասն որոյ ուր որ օրէնք եւ կանոնադրութիւն կայ, հոն աղատախոս թերթեր կան օրինաց արդար գործադրութեանը հսկելու:

Տաճկաստանու Հայերը երկու տեսակ լեզու խօսելնուն համար, Հայերէն եւ Տաճկերէն երկու աղատախոս լրագիրներու կարօտութիւն ունին*, եւ առ այնչափ սերտ կապակցութիւն ունի Սահմանադրական վարչութեան մը հետ, որ ոչ ոք կրնայ առանց Սահմանադրութեան դէմ գործած ըլլալու՝ այս տեսակ լրագրաց խափանումը պահանջել. մէկ խօսքով՝ այն որ չուզեր վերոյիշեալ աղատախօս լրագրաց դադրութեան գալը, կամ արգէն եղածին խափանմանը փափագող կամ չանացող է. այնպիսին հարկաւ Սահմանադրութեան արդար գործադրութեանն ալ թշնամի է, եւ հետեւապէս ատոնք այն իր հրապարակական պարծանքը թէ ինքը Սահմանադրութեան բ. Դանէն սրբուհւոյն համար չանացած է, աղերսագիր տըւած է, եւայլն:

Ս. յոյր Աղին ողջամիտ մասը կը վկայէ Մեղուին՝ Աղգային յառաջադիմութեան համար մինչեւ յարդ յոյց տուած անկեղծ չանքերը, եւ այս պատճառաւ ամեն տեսակ թշնամանաց եւ տաղտութեան ենթակայ ըլլալը:

Մեղուն երէկ համբերութեամբ տարաւ տանց, մինչեւ որ մտատանջ իւիք իր վիճակին հասաւ . . . :

Բայց այսօր Քահանայական ժողով կոչուածը (ժողով ըսելով՝ ըսել չենք ուզեր բոլոր քահանաները, այլ իբրեւ զանոնք ներկայացնող ընդհանրապէս եւ մինչեւ ցմահ ուխտող . . . 10 քահանայից համբակը), յանկրաւ Մեղուին վրայ յարձակած է, թէեւ կը պարծենայ որ երէկուայ աղերսագիրը ստորագրեր է Սահմանադրութեան պահանջուելուն (չակոմայէդ բահնադաուեալ) բայց լսածնուս նայելով եթէ ձեռքէն գայ, զանի ընկճելու չափ ճիգ ունի: Եթէ քահանայից նոյն խմբակը իրօք Սահմանադրութիւնը սիրող ըլլար, անհնար պիտի ըլլար իրեն Մեղուին դէմ այնպիսի չարժուար մը ընել . . . : Բայց օրհնեալ է Աստուած, որ մեղ առանց ծանր աշխատութեան մէջ խօթելու՝ երէկ Պասխի 590 թուոյն մէջ անոթեղէ ոբքամաքանուեցաւ մեկ կիսուր եւ բոլորովին ինքզինքը ձեռք առուղ նամակ մը հրատարակելով, Մեղուին՝ նոյն ժողովրդին նկատմամբ բռնածները առաւել հաստատելու չանք մը ըլլար է:

Թէեւ Քահանայական ժողովը՝ իբրեւ իր կողմին ծառայող ղօրուար վաստ մը Տեղապահ որքաղանի ստորագրութեամբ նամակ մըն ալ իր սովեռատական գրութեան մէջ խառնելը է, բայց բուն այն նամակին խօսքերը ուշադրութեամբ կարդացող մը պիտի տեսնէ, որ Վարչութիւնը Մեղուի խմբագիրին հետ այն ստորագրուած կերպովը վարուած չէ. մանաւանդ որ Մեղուն ինքը անձամբ իւր 200 թերթին մէջ իր կանչուելուն ճիշդ պատմութիւնը ըրած էր: Եթէ Մեղուի խմբագիրին տուած

* Ոչ միայն Վարչութիւնը իր կողմէն ազատախօս լրագիրներ ունենալու է, այլ ժողովուրդն ալ. քանզի առանց այս տեսակ լրագիրներու Սահմանադրութիւնը չկայ ըսել է:

դրութիւնը (որ նոյն ատենակին մէջ յիշուած է) ի միտն հրատարակել հաճելին . յայտնապէս պիտի տեսնուէր Մեղուին ըսածին ճշդութիւնը : ինչ եւ իցէ այս կէտին նկատմամբ այլապէս մը միայն ըսելով անցնիլ խոհեմութիւնը կը սեպենք . բայց դալով Տ . Յօհաննէս Փափազեանի խօսքին , որ անմիջապէս Տեղապահ Արքեպիսկոպոսին ատորագրութիւնը կը բողնատակին կցելով կըսէ . « Այս համառօտութենէս կատարեալ անձ մը կրնայ խնամատարել , որ մեր քահանայական ժողովը Ազգային խառն վարչութեան հրամանատար հաստատուած է , եւ կանոններն ալ նորին ատորագրութեամբ վաւերացեալ է , եւայլն :

Մենք ժամանակ չունինք Տ . Յօհաննէս Փափազեանին հայկաբանութիւն եւ տրամաբանութիւն դաս տալու , (մնաւանդ որ իր ժամանակին ալ անցած է) . բայց միայն առ այժմ չգիտնք միթէ Հայոց մէջէն այնպիսի կապոյտ եալ անձ մը կը գտնուի , որ կարող ըլլայ Տ . Աստեղապետի հայհոյութիւնէն քահանայական ժողովին Ազգային խառն վարչութեան հրամանատար հաստատուած , եւ անոր կանոններուն ալ նորին ատորագրութեամբ վաւերացուած ըլլալը խմաստասէրէ եւ մեղի ցոյց տայ . . . :

Տ » Աստեղապետը բոլորովճշմարտասէր ազգասիրաբանութենէ եւ խնամատարութենէ անձնանօթ հեռուութիւն մը հանելով իր նախընթաց խառնակ խօսքերէն՝ կուզէ իր ընթերցողներուն կըլլեցնել որ քահանայական ժողովը Սահմանադրութեան հակառակ չէ : Ելլես պատճառը հարցունես նէ . ե՜րբվէ՜ կըսէ , Տ . Աստեղապետը « Այս ժողովը միայն քահանայից ունեցած և ազգային հարց կանոնաց բարեկարգութեանը հսկող է , իրաւունք չունի այլ նպատակի մը ատոր օրէնքները խմանալու » :

Շարն ընդ հոտ :

Մեծարգոյ խմբագիր Մեղուս պատուական լրագրոյ .

Աչխարհիս մէջ երբոր մեկուն գլխուն փորձանք մը չի դայ . նոյն բանին փորձը առած չի կրնար ըլլալ . 1854 հոկտ . 14 օրը առաւոտ եւ ի պատիւ աշխարհի փորձանք մը եկաւ գլխուս եւ ամեն բանին փորձառու եղայ , մնաւանդ բանտարկութեան . ի խըղճէ տախտակեալքանի մը բանէրուն եւ բարեպաշտ անձնիքներով ընկերութիւն մը կազմեցինք բանտին մէջ 1861 սեպտ . 13 օրը եւ անունը կիրեցինք « Բարեպաշտական ընկերութիւն վասն բանտարկելոց եւ տառապելոց » . եւ 257 աղքատասէր բաժանորդ ըստացայ տարեկան տուրք բաժնի դին զուրուշ որոշուած , եւ վեց հարիւր տասնակին բաժնի դինը դեռ ընդունած չեմ եւ ոչ թէ որոշած . այլ միայն ընդունած 10200 զուրուշ բաժնի դին 257 աղքատասէր անձինքներէն եւ կրկնապատիկ ալ ծախք ըրած եմ օրինաւորապէս , թէպէտ ծախքը իր եկամուտն աւելի ըլլալը ապօրինաւոր է , բայց անանկ գործ անձինք գմեզ խրախուսեցին որ մենք ամենուին վստահինք որով , վասն զի որը գրով զմեզ խրախուսեցին ամիսը չարունակ վեց հարիւր զուրուշ վճարելով , որը ի գործ հանել առանց վհատելոյ , որը այլ եւ այլ չանքեր . ուստի անոնց ամենը թողուցին ինծ միանակ եւ ես միայն եմ ձեռացեր . մենք ալ պարտաւորեցանք հրատարակել սիրելի Ազգիս եւ աղքատասէր բաժանորդացս որ 30 յունիս կիրակի օրը ի ժամ՝ չորսին իրրեւ գործանք ներկայ դանուին Եչմի Գուլէ Ազգային Հիւանդանոցի դէմ ապահովիկ չայիրը եւ մեզմէ հաշիւ մը առնել ընկերութեան նկատմամբ վասն զի Ազգիս եւ բաժանորդացս մեծ իրաւունքն է իմմէ հաշիւ մը առնել եւ եռքը ընկերութեան բարի նպատակը պահպանելով ընկերութեան ընթացքը ուղղել գտանելոյ սիրով երարու հետ կապած եւ ունեցած 17 յօդուածով կանոնով համեստ պարկեշտ եւ անտերունչ անձինքը խնամել եւ որոց աչքերուն արտասուքը սրբել եւ հեծեծանքը բառնալ . ան ալ ընկերութեան գիտնալիքն է եւ կարող չեմ միջամտութիւն ընել . ես միայն կը պարտաւորիմ համար տալ ու բերը վրայես թերթեւցնել , ուրիշն թող բերնհաճին Ազգս եւ բաժանորդները ներկայ գտնուիլ նոյն օրը ի սեր աղքատասիրտին Յիսուսի :

10 յունիս 1863 Տիար հեղինակ ընկերանկայ թուրքիոյ ամենախոնարհ Ա.Ռահապենք խոհապետեան :

Այն որ փորձառու է , դիտէ փորձանաւորաց օգնական ըլլալ : Վերոգրեալ նամակին արդի հեղինակը պարտքի պատճառաւ ժամանակ մը բանտը պահելով եւ անձամբ բանտարկեալ պարտաւորաց խղճալի վիճակին վերահասու ըլլալով դարձեալ ու կարեկ-

գումիւնը չարժեր է, եւ բանտին մէջ ամեն մարդամարտական եւ քրիստոնէական ճիգ՝ի դործ դնելով տառապեալ եւ անօդնական բանտարկելոց օդնութեան համար ընկերութիւն մը կազմեր եւ յաջողեր է։ Ա՛ն ընկերութիւնը՝ ինչպէս իր տպեալ կանոնադրութենէն ալ յայտնի է, լեցուն օգտակար եւ դովութեան արժանի ընկերութիւն մի է, եւ մինչեւ ցարդ ալ շատ լեզուն բանտարկեալներու աչքէն արցունքը սրբելու մեծ միջոց մը եղած է, երանի՜ թէ խաղաղութեամբ յարատեւէր եւ օր ըստ օրէ զարդանար՝ի յօդուտ տառապեալ բանտապրելոց . . . ։

Սակայն կը դաւնք ըսել որ, եդն ընկերութեան անդամոց վրայէն այն առաջին եռանդը վախած ըլլալով՝ արդդ նամակապիրը, (որ կ՛երեւայ թէ նոյն ընկերութեան դանձապետն է), միայակ թղթատուները են՝ չենք դիտեր ի՞նչ . . . խորհրդով. ուստի արդդ նամակապիրը կը խնդրէ որ նոյն ընկերութեան բոլոր արդդ անդամները յունիս 30 կիրակի օրը ժամը չորսին եկեղ Գուլէի Հիւանդատնոյն դէմի դբօսավայրին մէջ ներկայ դտնուելն իրմէ հաշիւ առնելու ։

Կը յուսանք որ արդդ բաժանորդք ոչ միայն նոյն օրը հոն ներկայ դտնուելու պիտի դժկամակին, այլ պիտի չմոռնան նաեւ՝ի սեր ազդասացեալն Յիսուսի նոր եռանդով մը նոյն բարեվարուցակ ընկերութիւնը վերահաստատելու ։

Ա՛րժանայարդ խմբագիր .

Ձեր օգտաշատ Հանդիսին 201 թուոյն մէջ Ե . Օ . Մամիկ առտագրութեամբ դըպրոցիս վաճառատեղին կերպին նկատմամբ պատուավական եւ անտեղի նամակ մը կարդացած առենիս չկրցանք մեր ծիծաղը բռնել ։

Մենք ալ կէտին վրայ առանց երկարօրէն խօսելու բացէ՝ի բաց կը հերքենք զանի՝ պահպանութիւնը միայն իր ծերութեանը տալով . բայց չենք կրնար ալ առանց սա հետեւեալ խօսքերը ըսելու մէկդի անցնիլ ։ Սոուդիս մենք իրրեւ վաղանցիկ առ հարկի պահանջման բանի երկու անդամ աղաչը դներդնման տարինք . բայց տակէ ոչ մէկ առանձին մը կը հետեւի թէ ամեն օր տարած ենք ։ Անբնական թէ իր ուղեղը դնդած, եւ պարկը կանճնատած, պատուհանները խառատած եւ ներդնմանին դրան մտեցած ըլլալով՝ կը կարծէ կամ կերեւակայէ թէ ամեն օր ամեն աղաք ու պատանիք իրեն հետ դերեզման կը դիմեն ։ Ա՛յն մտքի զառանցանք է . եւ ինքդինք դէռ երեք տարուան աղայոյ հաւատար դասել է . . . ։

Ա՛րդդ խմբագիր, հաճեցէք այս համառօտ դրութեանս ձեր թերթին մէջ տեղ մը շնորհել ։

Որով ձեամ ձեր արժանայարդ աշնուութեանը յաւէտ շնորհապարտ ։

3 Յունիս 1863 * * *

Ի Բերա

1863 . Յունիս 17 . կ . Պոլիս

Ա՛գնիւ խմբագիր Մեղուս պատուական հանդիսի ։

Ա՛րդարեւ պարտաւորեալ կ՛դտնեմ ինքզինքս շնորհակալ լինիլ Ձեր աշնուութենէն եւ միանդամայն Հայ հասարակութենէն որ սիրով ընդունեցիք իմ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ անուն մէկ նոր աշխատասիրութիւնս , որմէ հարիւրաւոր օրինակներ արդէն ծախուեցան եւ դեռ ծախուելու վրայ են , եւ շատ կ՛ը վախնամ որ քիչ ժամանակէն չտառերը ծախու առնել պիտի վաճառքին , այլ սակայն պիտի պարտաւորին երկրորդ տպագրութեանը սպասելու . Ուստի ամեն ով որ դեռ օրինակ մը ձեռք չէ անցուցած , թող վրդովայ ժամ առաջ հատ մը դնելու . գին 5 ղուրուշ կը ծախուի ամեն Հայ դրաճախաներու քով ։

Ա՛մսոյն 25 էն յետոյ ԳԱՂՏՆԻՔ ԲՆՈՒԹԵԱՆ համ ՍԿԶԲՈՒՆՔ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԾՆՆԴԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ անուն աշխատասիրութիւններս սկսի ծախուիլ սկսի ամեն Հայ դրավաճառներու քով ։

Յուսամ թէ վրդքիկ տեղ մը կ՛ը շնորհէք այս համառօտ դրութեանս ։

Մնամ աշնութեանդ եւայլն

ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՅԿՈՒՆԻ

Խրիմեան Ա՛րժ . Մկրտիչ վարդապետին հալածական ու վտանդաւոր վիճակի մը մէջ դտնուիլը լսելով թէ հոս դտնուող ազդասէր Մուշեցի Հայերը եւ թէ Պօլսեցիք վրդթայեն ի պաշտպանութիւն Հայասէր Ա՛րժանին բազմաթիւ առորագրութեամբ աղերսադիրներ ներկայացնել Ա՛ղդային ժամանակով Վարչութեան , որ վրդթայ ժամ յառաջ Խրիմեանի հակառակորդները հոս բերել տալ ։

Ուրախ ենք որ Ա՛ղդային Վարչութիւնը անմիջապէս Ե . Դուռը Թարգման մը ղրկելով անոր գործադրութիւնը պահանջեր է ։ Եւ

հիմա մեր լսածին նայելով՝ հրամանագիրը յատկապէս մէկու մը յանձնուելով կարծիքի կուսակալին եւ անկէ Մուշ պիտի ղրկուի երեր, որ երթայ հակառակորդները ձերբակալ ընել տալով հոս բերէ։ Ասի բաւական խորհելու կէտ մ'է... եւ կը յուսանք որ այսչափ տարուան փորձառութիւնները մեղի սովրեցուցին թէ այս տեսակ ծանր է-ֆեֆոկ պաշտօն մը ինչպէս մարդու յանձնելու է. պիտի երի առանց բաղդին չհանդիպիլ. քանդի այն չարութեանց առաջքն առնուիլը եւ գործոյն արդարացի դործադրութիւնը դժուար անձէն կախում պիտի ունենայ ինծ-ոտաման, երթէ անձնուէր խրիմեանի սրբանուեր արիւնը մինչեւ յարդ կամ մինչեւ այն կէտը Մուշի բերտ հողերը ծծած չդտնուին։

Ասի տեղէն բերուելիք անձերը հետեւեալներն են՝ Զաքարիա վարդապետ, Մկրտիչ վարդապետ, Մխիթար վարդապետ, Դաթէոս վարդապետ, Յօհաննէս վարդապետ, Պ. Վարդան Ամիկոնեան. թէ ասոնց անձինքը բերելու եւ թէ այն տեղի վիճակը լաւ մը հասկնալու համար մանաւորապէս պաշտօնական կերպով Սրբոյ Յօհաննէս Աղոյ փաթրիարքարանի Գ-բոյ օղլանէ հաճի Վարդանը պիտի ղրկուին Ազգային վարչութեան հրամանաւ։

Կը յուսանք որ այս անգամ արդարութիւնն ու իրաւունքը բարձրագլուխ պիտի պարծին վսասերը կրպագլուխ պիտի ըլլան. եւ առաքինին Խրիմեան յաղթող պիտի հանդիսանայ՝ ի շնորհս եւ՝ ի զարդ ազգիս հարատեւ Մշեցւոց։

Մեր հրատարակած «Նկարագիր աղետից Եղուսաղէմի, եւայլն» ձեռագրով ղրքին վրայօք մինչեւ ցարդ եղած դատաքննութեանց կամ լսելեաց անտեղի բարբանջմանց եւ յատկապէս Երեւակ հանդիսին միջոցաւ հրատարակուած քննադատութեան յօդուածին դէմ մեր ընդհանուր պատասխանը՝

(Շարունակութիւն, տես նր. 203։)

Զարմարդ՝ «Ա.յս գիրքը Թէպէտ 1861 թուին վերջերը հրատարակուեցաւ, բայց գրքին ճակատը 1860 գրուած է՝ որ շատ չմտաբերիր նոյն գրքին 199 երեսը գրուածին հետ, ուր 1861 յունիսի 20ին առած մէկ տեղեկութիւնը կը պատմէ», կըսէ, ու կսկսի օրինակ ալ բերելով՝ Զիլինկիրեան Յակոբոս վարդապետին և Մասիս լրագիրը հրատարակող Իւթիւճեանին քղանձքին փակչիլ։ Անոնց համար՝ դուրցածը անոնց Թողլով, կըսեմք Թէ՝ Տէրոյենց Յօհաննէսը՝ կամ ցնդեր է, և կամ աչացը կողմէն տկարութիւն մը ունեցեր է, որով և ամենքն ալ կը կարծէ՝ Թէ իրեն նըման են. քանզի չէ՛ տեսեր ու չէ՛ հասկցեր խեղճը, որ գրքին ճակատը գրուած Ա.ղբին մէջ (որ ինքը ստէպ ստէպ յառաջաբան կ'անուանէ...) յայտարարութիւն ըրած եմք ըսելով Թէ՝ «հրատարակութիւնը ուշանալուն համար... քանի մը խօսք աւելցուցինք, ինչպէս որ յաւելուածներուն մէջը պիտի տեսնուի.» (տես անդ երես Զ.) և այս այսպէս ըլլալն ալ գրքին ընթացքէն ալ կերեւի, որ երես 62, Կիպրոսի վանքը որքան որ յիշատակեր եմ ալ նէ՝ բայց Զամուռճեանին առարկայ բերած 199 երեսին յառաջաբանին մէջ ըսեր եմ, Թէ «Որքան որ վերոյիշեալ տեղեկութիւնը Մխաբանները տեղեկանալով հոն դրկինք ալ նէ՝ միանգամայն ուրիշ հետաքրքրական տեղեկութիւններ ալ իմանալով՝ ի վերայ անշարժ կալուածոց Կիպրոսի, պարտ անձին կը համարինք զանոնք ալ նշանակել, եւայլն» ըսելով՝ հոն կրկին բացատրեր եմ։ Եթէ առաջ տպուած չըլլար գիրքը, և եթէ առաջ յիշեալ տեղեկութիւնները ունեցած ըլլալի, հարկաւ երես 62 Կիպրոսի վրայօք տեղեկութեանս մէջ կը յարէի. ինչ հաւրկ կար նորէն յառաջաբանով մը կրկնաբանել. ատի Զամուռճեանի պէս անձի մը գործք է, որ մէկ բանէն կամ մէկ խօսքէն 40 կերպ խնդիր հանելով կրկին և կրկին բծախնդրութեամբ իրեն ընթերցուղները տաղտկացուցանելով՝ յօրինէ ու յօրինէ և շարունակէ ու շարունակէ... և ըստ որում 1861 Հոկ. 16ին գիրքը երեւան հանելիքնիք մամլոյ տակէն ազատելով, վասնորոյ ուշանալուն համար, Թէ նոյն ժամանակէ պատճառած աղէտալի պարագաներուն վրայօք, և Թէ գրուելն առած նոր ի նորոյ ուրիշ գեղեցկութիւններուս վրայօք, (որոնք որ գրքին մէջի նկարագրուածներուն կը վերաբերին) քանի մը խօսք առեալ-տալ համ հանգամանիք եմ յաւելուածներու միջոցաւ. (և այս առանկ ըլլալն ալ Ա.ղբին մէջ ծանուցեր եմ.) որպէս զի ապացուցական ձեւաբանութեամբ ստուգուի պատմուած իրերը. (բայց և այնպէս Սէբ անուն Հանգիսին մէջի յօդուածը հրատարակողին և Զամուռճեան Յօհաննէսին՝ առանց ապացոյցի եղած կը համարուի՝ մէջի գրուած տեղեկու-

Թիւններէն ու պատմութիւնները, չտեսնելով կամ չտեսնելու զարնելով գրքին մէջի նշանակուած անձանց անուններէն, որոնք որ մի առ մի նշանակեր եմք, ուսկից՝ և՛ որ աղբիւրներէն առած ըլլալնիս.) և ո՛չ թէ դիտի մէկ անձէ մը խորհրդով կամ ոգեկոչ անձնանուններէն զբաղելով՝ մեր պատմութիւնը նկարագրած եմք, ինչպէս կ՚երևակայէ Ջամուրճեանը... և անկից հետևութիւն մըն ալ հանելով՝ հեղինակին դողջն բռնական խորտակել կըսէ, կըսէ. եթէ այս խորտակումնին պատճառն ալ գիտեմ ըսելով կսկիծ երազ մը պատմել, և անով գրգռել բարձրագոյն դուռը բանսարկութեամբ, թէ ինչպէս մէկ մանուկ մը չգտնուելով մանուկ թիւն մը չըսաւ, որով մենք ու մեր գրութիւնը չի դատապարտուեցա՛ք... ահա գլխաւորապէս դաւ քաշելն ու ճիւթ Թափելը այս տեղն է Ջամուրճեան Տէրոյենցին... Քանդի կըսէ «Եւ՛ր այս գիրքը հեղինակը տպագրութեան տուաւ՝ Բ. Դուռը ազգին մէջ մտած երկպառակութիւնը խաղաղելու ջանքով խստիւ պատուէր հանեց որ ազգին մէկ կամ միւս կողման գրգռութիւն տալով երկպառակութիւն տածող (որոնց գլուխը և պատճառը ինքն ըլլալը մոռցեր է...) յայտարարութիւն կամ աերտակ կամ գիրք կամ լրագրաց մէջ չօգուած չգրուի,» ևն ըսելով բանսարկութիւն մը ընել կը փափաքի, որն որ իրեն մէջ բերած փաստը՝ նոյն միջոցին եղած յայտարարութիւններուն համար էր, և ո՛չ թէ ազգային պատմութեան վերաբերեալ գրքի մը համար և որն որ շատ յառաջները գրոց քննիչը տեսեր ու հրամանն ալ տուած էր տպագրուելուն, և որն որ յիշեալ արգելքը չեղած՝ մեր գիրքը 15 օրի չափ յառաջ երևան եղած էր...: Բայց միայն այսքանով չի բաւականանար բանսարկութեան հեղինակ Ջամուրճին. այլ աւելնենք թէ ի՞նչ կըսէ, և կամ ըա՛ւ ես ի՞նչ Թոյն կը Թափէ ու կը տարածէ իր կծու գրչովը: «Եւ Թէպետ գրքին յառաջաբանութեանը (Ազգին համար է ըսածը...) վերջը դրուած 1861ին Հոկտ. 16 Թուականը գինքը կը դատապարտէր. վասն զի բարձրագոյն Դրան հանած հրամանն ալ ճիշդ այն օրն էր. բայց մարդ կոփ չըլլա՝ ասոր անհնազանդութիւնը Թիւնը այն ժամանակը կառավարութենէն իմացնելո՝ որ մատնութիւն ըրած ջըլլայ». բայց հիմա ինքը միայն այս անարգ պաշտօնը վրան առած է, որ կոփէն խաւլըսի որով իր շահն ալ չի կորընցնէ... ասանկ չէ՞ մի՞ օրվ Ջամուրճի. ուրեմն վարձքդ կատար օրվ նոր Յուդայ... գնա՛ մի՛ ուշանար, ժամ առաջ գնա՛, որ երեսուն արծաթը ուրիշներուն յափշտակել չտաս...: Բայց և այնպէս այս խնդիրը մէջ բերող և մանուկներէն հետևող կամ բաղձացող Ջամուրճեան Յօհաննէսը նոյն միջոցին բարձրագոյն դրան անհնազանդ և անհաւատարիմ գոնուելով՝ «վարձքդ բացուեցաւ» ըսելով մէկ չարագրգիռ յայտարարութիւն մը դուրս հանեց՝ որ երեսին վարձքդ բանալով՝. և այժմ ալ երեք ոգեկոչութեամբ մը իր ներքին Թոյնը Թափել կը նայի մեր վրայ՝ գրքին մէջի նշանակուած անուրանալի ճշմարտութիւններէն, պատկառելով, և գիրքը քննելու պատրաստակա՛ր՝ իբր պատիժ առիթ մը գտածի պէս՝ եթէ հնար էնէ՝ մեզի ալ բարձրագոյն դրան կուզէ մատնել բանսարկութեամբ, իբր խուզարար ու զրպարտիչ անձ մը»... և կամ կուզէ որ՝ վերստին նոր՝ինորոյ երկպառակութիւն մ՚ալ տարածուի՝ ազգին մէջ՝ որ ինքն ալ խարազանը (գրիչը) ձեռքն առնելով՝ չարագրգիռ յօդուածներ դուրս հանելով շահի և ուզածին պէս ալ՝ կամ Ազգը բարձրագոյն դրան մատնէ, կամ գժոխոց ու ջհեհենի որդի կացուցանէ իր վարգապետական վճռովը, և կամ եթէ հնար է՝ բոլորովին կործանէ տապանաձայնութեամբ, որ ինքն ալ հօգին խալսելով՝ փառաւորի ու հանգստանայ... սասանկ չէ՞ մի՞ օրվ Տէրոյեանց... և ահա կամ ըրեր ես, կամ ըներեր ես, և կամ խորհես ես ասանկ մէկ անօրէնութիւն մը ընելու, և այս օր ալ չկրնար կուլ տալովդ երկու տարին էն վերջը բերնէդ ու գրչէդ դուրս կը փըսխես, հիմա օրվ է վարձքդ բացող և երեսին դիմակը վար առնող անհատ-ատը, որ դուն երբեմն յանդիմանելով կը գոչէիր՝ անմեղ ժողովրդեան դէմ յայտարարութիւն հանելով, չգիտնալով որ քո՛ւ վարձքդ

---

* Թէպէտ եւ յիշեալ յայտարարութիւնը նոյ. 12ին ցրուեց՝ բայց լարգաւութեամբ մը թուականը սեպտ. 28 հրատարակեց, իբր թէ յառաջուց ատենէն ցցընել ուզելով, ընդ հակառակն մի եւ նոյն օրուան Փռանէ փՕռեան լրագրին մէջ հանած տեղեկութիւն ալ կայ վարձքդրին մէջ: Նաեւ յիշեալ գրոյն վերջը Սահմանադրութիւնը մեղադրելով տասանաքար մը պատրաստեց վրան դնելու. բայց կ՚աւետեմք իրեն որ Սահմանադրութիւնը այսօր յարութիւն առաւ մեր դիմաստուտ կայսեր շնորհիւը. ուստի կը մնայ այժմ ըսել, որ իր պատրաստած քարը իր բերնին վրայ դնելով բերանը գոցէ....

ոչ ԹԷ հինայ, այլ ինը տարիէ ՚ի վեր քաղաքացի, եւ երբէք դիմային ալ վար առնուցայս. երբ որ 1855 Թուականին Զմիւլիէ մէջ սկսար մալար պաղպաղներդ եւ յիմար չաղփաղփուԹիւններդ դուրս տալ... այլ ո՞վ է որ այսուհետեւ քեզի հաւատայ ընծայէ, եւ իբր հաւատարիմ եւ անկեղծ հայ ճանաչէ զքեզ... Աըզ՝ եԹէ Աստուած կը ճանաչես նէ... կ՚երդմնեցուցանեմ զքեզ յԱստուած կենդանի, եւ կ՚աղաչեմ քեզի, գնա՛ բանդ գնա՛, մեր դուռը ան մ՚առնէր, քանի մեր դուռները գոց են քեզի համար. ըստ որում՝ բաւական եւ բաւականէն աւելի է քու ձեռքդ քաշածներնիս։...

Հինգերորդ, Աշղին * վերջը «ոչ միայն մէջը եղող անձամբ տեղեկանալով գրեցի, այլ եւ ես ինքնս ՚ի մանկուԹենէ անտի տեսանելով նկարագրեցի,» ըսած խօսքէս՝ հետեւուԹիւն մը հանելով կը հեգնաբանէ, ըսելով Թէ՝ «Աստուած կ՚երեւի որ այս Թ. Մինրդատէանցը ՚ի մանկուԹենէ անտի Ս. Երուսաղէմ աղէտը նոյն ինքը տեսեր է։» եւ ապա կըսէ՝ «իր գրածը միայն ԴԷը եղող անձանց (գոնէ աւելի ճիշդ խօսելով անձ մը) տեղեկանալով է. եւ այս անձս է որ ՚ի մանկուԹենէ հետէ սուրբ Երուսաղէմ էր, Զիլինկիրեան Յակոբոս վարդապետը՝ որուն՝ շատ բարերուԹեան աշխատող եւ գործակից ըլլալը ծանուցանելու համար բաւական է՝ որ իրեն միայն պատշաճող եւ Մինրդատեանցին բոլորովին չյարմարելու նշան մը գտնուելը մէջը, երբ այս ալ գտանք եւ ցուցուցինք...։ Ասոր համար վերը ըսինք Թէ գիրքը Թադէոս Մինրդատին էրթե ինձ յօրինուած ու ինձ իր անունովը հրատարակուած է ևն»։ Այս զարմանալի փաստաբանին, գոնէ ես գուշակին կըսեմք Թէ մեր ՚ի մանկուԹենէ անտի պեսանելով ըսածնիս՝ դուցէ այս մտքին ինքն ալ կրնայ վկայել, եԹէ քիչ մը մտաբերելու ըլլայ 1834 եւ 1835 Թուականները. երբ որ ինքը Պօլսոյ Երուսաղէմատունը երԹեւեկուԹիւն ընելով՝ փօԹիշանցի Տիրացու Գաբրիելին Ֆըրանսերէն դասատուուԹիւն կընէր նէ՝ կարծեմ Թէ մեզ հոն կը տեսնէր, որ քեռինեղբայրս (Մահտեսի Մկրտիչին) քովն էինք միշտ՝ 1829 Թուականէ՚ի վեր, եւ այս Թուականին 14 տարեկան էինք, եւ յիշեալ Թուականին մինչեւ 1844 Թուականը որ Ռեւոլիս վախճանած տարին է, միշտ հոն երԹեւեկուԹիւն ընելով եւ մեր ՚ի բնէ անտի հետաքրքիր ըլլալով եղած անցքերուն ուշադրուԹիւն կընէինք, ինչպէս որ յականէ յանուանէ գրքին մէջն ալ նշանակած եմք։ Բայց ԴԷը եղող անձանց այսինքն Մխաքանէց գալով կըսեմք Թէ՝ ոչ Թէ միայն երբեմն երբեմն ԱԹոռէն եկող միաբաններէն տեղեկուԹիւն ստացած եմք, այլ եւ մենք ևս սուրբ Երուսաղէմ անձամբ շրջագայելով 1858, Թուին՝ եւ հոն տեղն անցքերուն վրայօք ալ արժանահաւատ Մխաքաններէն տեղեկանալով եւ դէպքեր ցերեկ աշխատուԹիւն չի խնայելով ու գրիչը ձեռքնուս չի ձգելով* մեր Նէաբոփերը հանեցինք, եւ ոչ Թէ 1860 Թուին Պօլիս գրատնատող ՊԿ անձ մը, ինչպէս ինք Զամուրճեանը կըսէ, այսինքն Զիլինկիրեան Յակոբոս վարդապետն իբր Թէ հաւաքած ըլլանք մեր տեղեկուԹիւնները. կամ գիտակ անոր գործակցուԹեամբ ու աշխատուԹեամբ գրած ըլլանք. որուն դէմ կը բողոքեմ եւ բնաւ չեմ ընդունիր. մեր բնաբանին մէջն ակնարկած Երանելւոյն խօսքը կը կրկնեմք այստեղ ըսելով, «ես զայսպիսի քրտամբ զմեծ գվաստակս, եւ քաղում աշխատուԹեամբ զծախս վատ վաճառակատուԹեամբ ընդ ԹեԹեւ ընչի տալ ոչ կարեմ», այսինքն՝ իմ ձայնէս աշխատուԹիւնս եւ պատիս այդպիսի բանդագուշանքներուն չեմ կրնար զոհել...։ Այո՛ ինչպէս շատ Մխաքանէրէն՝ նամանաւանդ ալ յիշեալ Զիլինկիրեանը վարդապետէն նիւԹեր տեղեկուԹիւններ հաւաքած եմք, որոնց համար ՚ի սրտէ շնորհակալուԹիւններս ալ կը յայտնեմք, եւ իր պարտաւած վարդապետին գալով ալ կըսեմք Թէ՝ ԹեպետԷ եւ յիշեալ Զիլինկիրեանը՝ միւս նիւԹերէն աւելի մեզի տեղեկուԹիւնները տուաւ, այսու ամենայնիւ չհատակը խօսելով մենք այն չափ վստահուԹիւն չի ցցուցինք, բայց յետոյ շատ տարիքացանք յիշեալ ազգասէր վարդապետին մեզի հաղորդած տեղեկուԹիւններուն ամենուն ալ ականջ չի դնելով՝ մեր հրատարակած գրքին մէջ չի նշանակելնուս համար. քանզի այնպիսի տեղեկուԹիւններ կար՝ որ մեզ անհաւատալի կը Թուէր, ըստ որում ԱԹոռին մերձ և անոր կալուածը ու Աղին

* Աչ Աղ ըսածիս ալ՝ ինքը յառաջաբանի Թարգմանած կամ յառաջաբան հանկըցած է. ուստի պէտք է որ հետաքրքիր անձինք Աղին մէջ բնաւորեն անոր գուրացած խօսքերը եւ ոչ յառաջաբանին մէջը։

* Ինչպէս որ ականատես՝ կենդանի վկայ կրնայ լինել Տ-ս Գէորգ քահանայն Մայր Եկեղեցւոյ, եԹէ բանին ստուգուԹեանը վկայ լինել ուզենք...։

իրաւունքներն էր· ուստի Պ. Զամուռճեան նին տեպ տեպ յիշած Սբ Աթոռոյն* Պատրիարքը չտեսած կամ չի լսած չէր կրնար ըլլալ· ուրոնցմէ մէկը որ մօտերս Երուսաղէմայ Սբ Թումէն առաժամանակեայ կերպիւ փոխանորդ եկող արժանապատիւ Սիմէն վարդապետէն ալ ստուգելով՝ ստիպուեցանք հաւատալ, և ահա ցաւօք սրտի կը հաղորդեմք զանի ալ 'ի տեղեկութիւն վշտալի ազգասիրաց, Թող ասի ալ դրքին մէջ հաշուած 30 հատ աղետներուն և կորուստներուն վրայ ջրնելով 31 հաշուեն այսուհետև. և ահա այն է. Սուրբ Սիոնին հարաւային արևելեան կողմը՝ ընդարձակ պարտէզ մը ունինք 'ի նախնեաց անդի հանդերձ ձիթենիներով, եւ բաւական ժամանակէ 'ի վեր անխնամ և իբր անտերունջ մնալով քաղաքացի հասարակ տաճիկ մը տիրապետած է, ու մէջի ձիթենիներն ալ կը վայելէ, որուն հաստատագիրն** (Հէօֆէքը) Ս.Թումէն Թարգման եղող յիշեալ Զիլինկիրեան Յակոբոս վարդապետը գտել ու ետ առնելու ջանք է ըրեր 1854 Թուին, բայց Պատրիարքը դժկամակելով հոգ չէ ըրեր, և այսօր խեղճ Աբրահամիին ձեռքը անվաւերը սէնէն մի ալ չկայ, որով դ'նէ տիրապետելու փոքը ինչ ապօնութիւն ունեցած ըլլայ, նա մանաւանդ լիշեալ անձը երևելի անձերէն մէկն ալ չէ՝ որ Պատրիարքը պատճառ բերեր ըսելով Թէ անոր կեռ ո՞վ պիտի գլուխ ելնէ, ևն: Այլ ինչպես ըսինք չպիտոյ անձին մէկն է, և հաւատարմութիւն բոլորովին Ճնացած չէ. քանզի 1855 Թուին 25 հազար ղուրուշի կը ծախեր կոր Յոյներուն՝ յիշեալ Աբրահամին, բայց իմանալով յիշեալ Թարգման վարդապետը Յունաց վանքին իմաց տուեր է, Թէ Հայոց վանքին սեպհական ստացուածքն է, ու հէօճէքնէրը իրենց քովն է, ևն: Այդ՝ այսքան եղելութենէն էտքը, պէտք չէ՞ր մի Պատրիարքին, որ այն պատուական տեղւոյն պաշտպանութիւն ընելով վանքին ստացուած ժառանգութիւնը ձեռք բերէր. ո՛չ... այլ ամենևին հոգ չըրաւ կըսէ յիշեալ Զիլինկիրեան վարդապետը, ու մինչեւ ցարդ այսպէս երեսի վրայ կեցած է.«: Սորը ինչ կը հրամայէս պատուելի Զամուռճեան... երանի՛ Թէ բոլոր նկարագրածներս գոնէ կէսը անգամ ասա ե՞ անոնցմէ ըլլար, և ես ալ Թո՛ղ սև երես ելլայի. բայց ամեն մէկ պատմուածներուն դժբաղդաբար ստուգութիւնը երևան ելնելով և անոնց Թիւերն ալ չի պակսելէն զատ կանելնաց կո՛ր... ո՛հ, ըստ Մարգարէին «Դի՛ր զցաւս 'ի վերայ ցաւոց...» ո՛վ սիրտդ ճըշմարիտ ազգասիրի: (Շարո–նակելի)

ՆՈՐ ԼՈՒՐ

Կը լսենք որ Ա.րժ. Խրիմեան Մկրտիչ վարդապետը այն սոսկալի վտանգէն ազատուելով Մայիս 30 ին անկէ եղեր կարին եկեր է. ուսկից ուղղակի Պօլիս դալու միտք ունի եղեր:

Ըստ նոր անօրէնութեան Գործադիր Յանձնաժողովոյ՝ օտար տէրութեանց հպատակք պիտի կարենան Թէ ընտրող եւ Թէ ընտրելի ըլլալ Թաղական խորհրդոյ համար միայն:

1863 յունիս 17 Տիմօթէոս վարդապետ
Գաւառ դիւղ

Այս վերոյիշեալ նոր անօրինութիւնը միայն Գաւառ Թէպ ղրկուած հրահանգին մէջ գրուած կարդալով հետաքրքրութեամբ տեսանք որ իւրկիւտար եւ ուրիշ Թալ ղրկուածներուն մէջ չկայ: Ասի եթէ Յանձնաժողովին նոր անօրէնութիւնն կը, պէտք էր ամենուն մէջ ալ գրուած ըլլար. իսկ եթէ ոչ՝ կը պարտաւորինք ըսել որ օտար ազգութեան հպատակ եղող ազդեցութեան տէր անձինք՝ ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, նոյնպէս ալ սա պարագային մէջ կերեւայ Թէ ազդեցութիւն կը բանեցնեն, որ չատ պատիւ չբերէր իրենց, տեսնենք վախանը:

Ս. ՔԼՕՐ ԵՂԲՍ.ՅՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԵՒ ԱՌԱՔԱԽԱՌՆ

Կը ծախուի Մարգարեան Պ. Յարութիւնի խանութը, եւ Սեծ նոր խանը Հանդիսիս սենեակը Մահմուտ փաշա Քիւրքճի խանի դէմ Յովսէփ Գալաֆեանի դրատունը:

Գին 6 ղուրուշ·

Ս. ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՊԱՐԱՆ

Կ· ՊՕԼԻՍ ԻՄԱՄ—ԱԼԻ ԽԱՆ

---

* Թէ այս] եւ Թէ Ազգասէր ածականին չարգն ալ քանի մը տարիէ այնչափ սոսկի մը ըլլալով աղտոտեցաւ, որ եթէ այդ ածականներուն արժանաւոր անձինք գտնուելու որ ըլլան՝ այսուհետեւ չ'պահեմք Թէ ինչ անուն պիտի տանք...:

** Այս «նկերնէն ալ մօտերս եկող Սիմէն վարդապետը իր ձեռօքը տուեր Յակոբոս վարդապետին՝ պատրիարքին գանձատունէն հանելով, ինչպէս որ ինքը վկայեց. որովհետեւ յիշեալ Արժանապատիւ վարդապետը հանդուցեալ Պատրիարքին փոքրաւորն էր: